Horváth Péter

Hullámverés

Az Új Írás olvasása közben

Olvasom Kállai Kati megengedő, szép gondolatait Tarján Tamásról, aki több évtizeden át írta megszívelendő kritikáit irodalmi, színházi alkotásokról, és eszembe jut egy történet, valahonnan a nyolcvanas évek közepéből. Aczél elvtárs fejtágításra rendelt magához egy tucatnyi ígéretes fiatal irodalmárt, köztük engem és Tamást is. Aczél dörgedelmes lebaltázással kezdte a találkozót – nagyon tudott dörögni. Arról beszélt, hogy kommunista alkotókhoz méltatlan renyheséggel tűrjük a művészetben eluralkodó sunyi, relativista szemléletet – alkalmasint a posztmodern gondolkodásmód és stílus előre törésére gondolt, amit nekünk, fiatal, pártosan haladó szellemű alkotóknak meg kellene fékezünk.

Sunyítottunk, hadd dühöngje ki magát.

Ám ekkor Kornis Mihály váratlanul felállt, és azt mondta:

– Én nem vagyok kommunista.

Azt hittük, megőrült, vagy öngyilkos akar lenni.

Aczél bajusza megrándult, szeme villámokat szórt.

– Mit mondott?

És Kornis konokul megismételte:

– Én nem vagyok kommunista.

– Hallották?! – nézett ránk a nagy korifeus megvetően. – Hát egyetlen bátor ember van csak maguk közt?

Ha eddig lapítottunk, most mind megpróbáltunk az asztal alá csúszni a székünkről.

Ám ekkor Tarján Tamás kollégánk felállt.

– Én kommunista vagyok, Aczél elvtárs – mondta, büszkén Aczél szemébe nézve.

Hogy ezután pontosan mi hangzott még el, arra nem emlékszem.

Az viszont tény, hogy az ott megjelent ifjú titánok közül csak ők ketten voltak elég bátrak ahhoz, hogy kiálljanak a meggyőződésükért: Kornis Mityu és Tarján Tamás.

Mi többiek lapultunk tovább, mint szar a fűben.

*

Szakonyi Karcsinál nem ismerek nagylelkűbb pályatársat. Már több kötetnyi ismertetőt, visszaemlékezést, baráti méltatást írt kollégáiról. A márciusi ÚJ ÍRÁS-ban két ilyen dolgozatot is olvashattunk tőle. Az egyik Hubay Miklósról, a másik Mészöly Miklósról mesél. Mindkettőjükkel kapcsolatban adósságaim vannak.

Hubayval csupán látásból ismertük egymást, bár nem vagyok biztos benne, hogy ő tudta, ki vagyok, hiszen csak az Írószövetség közgyűlésein láthattuk egymást, ahol a sok száz megjelent kolléga közt aligha tűnhettem fel neki, mivel én ott csupán egyszer szólaltam fel a nagyméltóságú plénum előtt, valamikor a nyolcvanas évek elején. Tagfelvételi kérelmekről szavaztunk, jószerivel mindig igennel. Nemere István tagfelvételi kérelme került terítékre. A nagytiszteletű plénum nemmel szavazott. Ekkor kértem szót. Miért nem akarjátok felvenni Nemerét, hiszen már több könyve jelent meg, mint sokunknak együttvéve? Mi nem a Remekírók Szövetsége vagyunk. Szavazzunk hát újra, és vegyük fel. Lehurrogtak.

Lehet, hogy Hubay nem is volt ott akkor.

Ott volt viszont azon a repülőgépen, amellyel akkori feleségemmel párizsi kirándulásunkról tértünk haza. A gép leszállt, már a lépcsőn jöttünk lefelé a gépről, amikor a feleségem rájött, hogy a repülőn felejtett valamit. A személyzet nem akarta visszaengedni. Ekkor Hubay a segítségére sietett. Ékes, udvarias franciasággal, megnyerő modorával rávette az Air France undok stewardesseit, hogy engedjék vissza a „fiatalasszonyt". Visszaengedték. Izgalmamban elfelejtettem megköszönni Hubay szívességét, és később sem pótoltam, pedig lett volna lehetőségem rá. Csaó bambínó című színdarabom ment a József Attila színházban. Én minden előadáson ott izgultam, hol a művészbüfében, hol a színfalak mögött, hol az erkély széksorai mögött, ahol egy kedves jegyszedő asszony átadta a számára fenntartott széket nekem. Az előadás aznap már elkezdődött, én az alagsori folyosón át futottam a nézőtérre, hogy felsompolyogjak az emeletre, amikor megpillantottam az üres előcsarnokban a nézőtér felé igyekvő Hubayt. Akkoriban a József Attila színházat az önmagát félistennek tartó pesti értelmiség erősen lenézte, felkent tagjai a „legközelebbi vidéki színház"-nak becézték maguk közt. Nagyon meglepett, hogy Hubay Miklós nem restelli oda betenni a lábát.

– Hát te mit keresel itt?! – szaladt ki a számon.

– Valakitől hallottam, hogy érdemes megnéznem ezt a ... Bocsáss meg, sietek. – És berobogott a nézőtérre.

Én marha, sem a szünetben, sem az előadás után nem kerestem meg, hogy megtudakoljam a véleményét, pedig nagyra becsültem őt. Az álta-

lam ismert néhány darabját nem tartottam „jónak" ugyan – pedig „Tüzet viszek" című darabjából készült tévéjátékban színészként szerepeltem is –, de tiszteltem színházi tudását, végtelen műveltségét, a magyar kultúra nemzetközi népszerűsítésért végzett fáradhatatlan erőfeszítéseit.

Szakonyi azt írja, Hubay darabjait nem szeretik a színházak – kivéve tán az Egy szerelem három éjszakája című, Ránki György zeneszerzővel és Vas István költővel hármasban alkotott művét, *az első magyar musicalt.*

Minimum egy nagy köszönettel tartozom neki – immár örökre, helyrehozhatatlanul.

Másik nagy adósságommal *Mészöly Miklósnak* tartozom. Tizen- és huszonévesen őrült tisztelettel és odaadással rajongtam érte. Jelentés öt egérről című prózakötetét rongyosra olvastam, Saulusát bibliaként forgattam. A Magasiskolából komplett bekezdéseket másoltam a füzetembe, a tökéletes prózamondat titkai után kutatva. Úgy szerettem volna írni, ahogyan ő tudott. Az eszembe se jutott, hogy felkereshetném, legyen a mesterem. Miért? Nem tudom. Tudtommal kéttucatnyi „fiatal író" barátom egyike sem választott mestert magának. (Pedig igen, csak titkolták.) Amit aztán Mészöly a nyolcvanas évek elejétől írt, kevésbé, majd egyáltalán nem tetszett, száraznak, mesterkéltnek és unalmasnak találtam őket, noha akkoriban kezdett igazán „A" Mészöly lenni.

A nyolcvanas évek elején találkoztunk személyesen, azazhogy találkozhattunk volna, ha nem vagyok még mindig öntelt, nyeretlen kétéves. Akkoriban a Magyar Rádió Ifjúsági Osztálya és Rádiószínháza évente írt ki jeligés hangjátékpályázatot. Több ilyet is megnyertem, hajdani színészként volt és van érzékem a dialógusíráshoz. A díjkiosztón megjelent Mészöly Miklós is – ő különdíjat kapott, én megint az első díjat. Mégis őt vették körül dongva, hízelegve, megudvarolva a díjkiosztó utáni szerény kis banketten. Halálra voltam sértve emiatt, egy sarokba húzódva, egyedül vedeltem az ingyen konyakot. Lepipáltam a mestert, igazán gratulálhatott volna, morogtam magamban – ahelyett, hogy odamegyek hozzá, tisztelettel bemutatkozom és dadogok valamit arról, mennyi mindent tanultam tőle.

Az igazsághoz tartozik, hogy a pályázat korifeusai is elmulasztották, hogy bemutassanak minket egymásnak. Sőt, mintha valahogy szégyellték volna a döntésüket, amely miatt egy fiatal ugronc elnyerhette az első díjat a Nagy Mágus elől. (Meg is változtatták később a versenyszabályokat, attól fogva nem jeligével, de teljes névvel és címmel kellett beküldeni a pályaműveket a hangjátékpályázatokra.)

Mészölynek is tartozom hát, akárcsak Hubaynak.

*

Moldovával sosem találkoztam.

Fejes Endre hasonló tematikájú és hangvételű csudaszép korai írásai mellett Moldova fiatalkori novelláit is bénultam csodáltam. Sarkadi Imre mellett ők ketten voltak később nyúló kamaszkorom magyar írókedvencei. Aztán Moldova egyszer csak abbahagyta a szépirodalmat – én, felületes és tájékozatlan olvasóként így véltem legalábbis. Miért ír riportkönyveket az, aki olyat tudott, mint a Mandarin, a híres vagány? A sikerért? Nyilván, gondoltam, miután egyszuszra végigolvastam az Akit a mozdony füstje megcsapott című szociográfikus remekét. Én, marha, nem vettem észre, milyen felelős, elkötelezett döntést hozott, amikor a postmodern habzásának fittyet hányva az úgynevezett irodalom helyett az életet választotta, vagyis a tényirodalmat. Azt hiszem, úgy gondolta – jogosan! – hogy riportkönyveivel nagyobb hasznára lesz az olvasóinak – és a társadalomnak. (Magam is efféle megfontolásból írtam és írok olyan könyveket, mint a Getno vagy a Bábel címűeket.)

Moldovának a márciusi számban megjelent riportkönyvfejezete olvastán csak a legnagyobb tisztelettel tudok rá gondolni.

Meg is rendeltem az Úr jó vitéze című könyvét.

*

Droppa György A Szöul-Kinshasa-Göd háromszög című remek, borzongató írását olvasva elönt a szégyen. Miért nem tudtam én erről korábban? Most a COVID száműzetés idején rengeteg időm volna tájékozódni, olvasni, de napi munkám végeztével hol remekül, hogy gyalázatosan kiagyalt tévésorozatokat nézek, hogy kiégessem velük maradék agyam szinapszisait...

Ígérem, nem nézek több ilyet.

Köszönet érte Droppa Györgynek.

*

Ilyesmik járnak az eszemben az ÚJ ÍRÁS márciusi számát „lapozgatva”, gondoltam, lejegyzem pár sorban, hátha érdekel valakit, híveim az ÚJ Írásban.

Baráti üdv: Hápéter